

Отримано
16.05.2024
Томова спеціалізованої
вченої ради
ФФ ДВ. 133.041
р.п.н., проф.
Л.В. Козак

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.071
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
професору кафедри дошкільної освіти
Факультету педагогічної освіти,
доктору педагогічних наук, професору
Людмилі КОЗАК

Рецензія

Паламар Світлани Павлівни, заступника декана з наукової роботи, доцента кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника на дисертаційну роботу Кузіної Оксани Тадеївни «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність даного дослідження зумовлена потребою до нових підходів побудови освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, який ґрунтується на усвідомленні важливості дошкільного віку як унікального періоду розвитку особистості. В умовах трансформацій усіх сфер сучасного українського суспільства надзвичайно актуальною проблемою є удосконалення дошкільної освіти, що функціонує в особливих умовах глобалізації та інформатизації. Фахівцям дошкільної освіти необхідно здійснювати педагогічний супровід освіти дітей дошкільного віку, який сприятиме розвитку особистості, здатної адекватно сприймати, аналізувати, об'єктивно оцінювати різноманітну інформацію, бути творчою, комунікативною, здатною до критичного мислення. Тож становлення означених якостей безпосередньо залежить саме від рівня розвитку пізнавальної активності. Пізнавальна активність сприяє формуванню природничо-екологічної компетентності, що виражається в інтересі до пізнання природи, готовності до усвідомленої, природоцільної поведінки, ближчого й дальнього оточення. На засадах пізнавальної активності в дитини формується соціально-громадянська компетентність, що виражається у особистісних проявах позитивних якостей, соціальних емоцій, почуттів, емпатії тощо. Пізнавальна активність є важливою й при формуванні мистецько-творчої компетентності, що виражається в прояві інтересу дітей шостого року життя до мистецько-творчої діяльності, позитивній емоційній реакції на пропозицію включення в різні види означеної діяльності. І сьогодні для педагогів закладів дошкільної освіти надзвичайно важливим питанням є вибір ефективних засобів впливу на дитину, серед яких важливе місце в сучасному інформаційному суспільстві займають медіа засоби.

Сутність вище заявленого полягає у необхідності формування у дітей дошкільного віку усіх видів компетентностей, що подані в Державному стандарті дошкільної освіти (2021 р.), які здійснюються на засадах діяльнісного підходу, про пріоритетність якого в дошкільній освіті проголошено в означеному документі, а саме на необхідності грамотного використання медіаресурсів, відображається запит суспільства на особистість, що володіє культурою використання медіапродукції. Динамічний розвиток різноманітних засобів медіа в сучасному соціумі дедалі помітніше впливає на життя як окремої людини, так і людства в цілому. Медіа – це своєрідний вид спілкування, який зумовлює донесення інформації до споживача або взагалі до будь-якої аудиторії за допомогою телебачення, радіо, інтернету, соціальних мереж, реклами тощо. Збільшення числа каналів радіомовлення, телебачення, інформаційних технологій систематизації даних, бурхливий розвиток комп'ютерних мереж, відео й DVD-технологій, розвиток кіно, фотографії все це кардинально впливає на загальнолюдські та національні цінності. Отже різні засоби медіа, вільно чи мимоволі, виконують, окрім інформативної функції, ще й навчальну, виховну, розвивальну, просвітницьку. Таким чином, можна констатувати, що виникає необхідність дослідження проблеми застосування різних засобів медіа в освітньому процесі закладу дошкільної освіти з метою динамічного, глибокого, активного пізнання дитиною довкілля, формування в неї життєздатності, життєвої компетентності, уміння орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

З означених позицій актуальність виконаної дисертаційної роботи О.Т. Кузіної «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти» не викликає сумніву.

2. Наукова новизна результатів дисертації

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані й цілком достовірні. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше О.Т. Кузіною було обґрунтовано теоретико-методологічні, методичні засади формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти. Авторкою розроблено систему формування пізнавальної активності в сукупності таких етапів експериментально-педагогічної діяльності: цільового, теоретико-методологічного, операційно-змістового, рефлексивно-прогностичного. У дисертаційному дослідженні теоретично обґрунтовано й визначено педагогічні умови формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти. Вагомим здобутком дисертантки вважаємо упровадження медіасередовищної моделі організації життєдіяльності дітей в умовах закладу дошкільної освіти. Окрім того, О.Т. Кузіною застосовано комплекс традиційних та інноваційних педагогічних методів, форм взаємодії вихователя з дітьми в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. На рівні конкретизації дисертанткою уточнено сутність основних понять дослідження «активність», «пізнавальна активність», «пізнавальна потреба»,

«допитливість», «пізнавальний інтерес», «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність дітей дошкільного віку», «пізнавальна активність дітей шостого року життя», «медіа», «засоби медіа», «медіатексти»; компоненти пізнавальної активності дітей шостого року життя (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, емоційний, особистісний, вольовий). Розроблено критерії сформованості пізнавальної активності у дітей шостого року життя (емоційно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-вольовий); особливості розвитку дітей шостого року життя як основи формування їх пізнавальної активності засобами медіа.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Аналіз дисертаційної роботи дає всі підстави констатувати про вагомість теоретичних і практичних результатів дослідження.

Зокрема, висвітлено та обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, уточнено сутність основних понять. З'ясовано, що ефективне формування пізнавальної активності відбувається на етапах раннього та дошкільного дитинства. Означено особливості становлення пізнавальної активності дітей з урахуванням їхніх вікових особливостей; розкрито особливості розвитку психічних пізнавальних процесів дітей шостого року життя, зумовлених ефективним розвитком пізнавальної активності.

У поданій роботі систематизовано й узагальнено наукові погляди щодо місця й ролі засобів масової інформації, інформаційно-комунікаційних технологій, медіасередовища, медіаосвіти, засобів медіа, медіаграмотності в дошкільному освітньому просторі загалом та професійній діяльності педагогів зокрема, а також впливу медійних засобів на формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя. Подано узагальнену класифікацію засобів медіа, розкрито їх взаємодію та взаємозалежність. Окреслено зміст традиційних та новітніх засобів медіа. Схарактеризовано способи застосування засобів медіа в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Визначено особливості їх використання в умовах кризових станів суспільства. Розглянуто вікові особливості дітей шостого року життя, що зумовлюють продуктивне використання різних засобів медіа в дошкільній освіті.

Підтверджено актуальність встановлення педагогічно доцільної взаємодії вихователів із батьками вихованців, розробки їх спільної стратегії щодо безпечного, ефективного використання засобів медіа в закладі дошкільної освіти та в сім'ї з метою формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя.

На позитивну оцінку також заслуговують практичні результати дослідження. А саме, в можливості застосування в практиці освітньої діяльності закладів дошкільної освіти: педагогічних умов формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа та розроблених відповідно до них змісту, форм, засобів, методів психолого-педагогічного супроводу формування досліджуваної якості; методичних розробок різних форм освітньої взаємодії з вихователями та батьками вихованців з досліджуваної проблеми; спеціально створеного критеріально-

діагностичного комплексу оцінки рівня та особливостей розвитку пізнавальної активності в дітей шостого року життя.

Результати дисертаційної праці можуть бути використані при формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах університетського навчання та вдосконалення професійної компетентності вихователів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Отримані результати можуть стати підґрунтям для розробки науково-методичних рекомендацій, навчально-методичних посібників, програм навчальних дисциплін та навчально-методичних комплексів до них.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження

Дисертація є самостійною науковою працею, у якій висвітлено власні ідеї і розробки авторки, що дали змогу вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та практичні положення й висновки, сформульовані дисертанткою особисто.

Використані в дисертації ідеї, положення та гіпотези інших авторів з аксіологічних, методологічних підходів до виховання й розвитку особистості, проблеми особливості ефективного формування пізнавальної активності у дітей дошкільного віку мають відповідні посилання і застосовані лише для підкріплення ідей наукової роботи. Цитування та посилання виконано коректно, з дотриманням наукової етики. Усі положення новизни, що виносяться на захист та висновки зроблено самостійно, апробовано та опубліковано в наукових публікаціях.

Достовірність одержаних результатів досягнута дисертанткою завдяки використанню значної кількості наукової літератури (296 найменувань, із них 30 – іноземними мовами).

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією

Наукове дослідження свідчить, що автор добре володіє методами науково-педагогічних досліджень, уміннями систематизувати фактичний матеріал.

У процесі дослідження обґрунтовано теоретико-методологічні, методичні засади формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти. У процесі дослідження Кузіною О.Г. було розроблено систему формування пізнавальної активності в сукупності етапів експериментально-педагогічної діяльності: цільового, теоретико-методологічного, операційно-змістового, рефлексивно-прогностичного. В межах дисертаційного дослідження дисертанткою було впроваджено медіасередовищну модель організації життєдіяльності дітей в умовах закладу дошкільної освіти із застосуванням комплексу традиційних та інноваційних педагогічних методів, форм взаємодії вихователя з дітьми в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Проведений

Оксаною Тадеївною педагогічний експеримент перевірів ефективність педагогічних умов формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти та зафіксував значні зміни в облаштуванні розвивальних освітніх осередків експериментальних закладів дошкільної освіти, які було вдосконалено впродовж експериментально-педагогічної діяльності.

Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих рекомендацій визначається правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності дисертаційної роботи.

6. Апробація результатів дисертації

Основні положення, висновки, практичні результати дисертації Кузіної О.Т. було представлено в доповідях і виступах на науково-практичних конференціях різного рівня.

Зміст і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 17 наукових працях (8 – одноосібних, 9 – у співавторстві), а саме: 5 у співавторстві – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 12 публікацій (з них 8 одноосібних; 4 у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Усі положення новизни, що виносяться на захист та висновки зроблено самостійно, апробовано та опубліковано в наукових публікаціях.

7. Структура та зміст дисертації

У результаті дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Отже, теоретична та практична значущість, недостатня теоретична розробленість у науковій літературі, а також нагальна необхідність у подоланні означених суперечностей визначають актуальність дослідження Кузіної Оксани Тадеївни на тему: «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти», його мету та завдання.

Дисертанткою у строгій послідовності до логіки наукового пошуку чітко, науково коректно сформульовано мету і завдання дослідження, а також сформульовано висновки відповідно до визначених завдань. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (296 найменувань, з них 30 іноземними мовами), додатки. У роботі вміщено 25 таблиць, 10 рисунків, 1 формулу. Основний текст дисертації викладено на 214 сторінках, загальний обсяг роботи – 296 сторінки.

Заслуговує на позитивну оцінку аналіз структурних розділів та змісту дисертаційної роботи О.Т. Кузіної, які повною мірою взаємопов'язані та висвітлюють послідовність вирішення поставлених завдань.

На наш погляд, одним із переваг роботи, є те, що у першому розділі «Теоретико-методичні засади формування пізнавальної активності у дітей дошкільного віку засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти» дисертації Кузіної О.Т., дослідниця спирається на широкий спектр вітчизняних та зарубіжних досліджень, уточнено зміст певних дефініцій. Автором окреслено структуру пізнавальної активності дітей шостого року життя як сукупність мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, емоційного, особистісного, вольового компонентів, визначено критерії їх сформованості.

Логіка другого розділу «Стан формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя в умовах закладу дошкільної освіти» представлено результати констатувального етапу експерименту на основі застосування спеціально розробленого критеріально-діагностичного комплексу, а також визначено рівні розвитку пізнавальної активності у дітей шостого року життя.

Важливо зауважити на ґрунтовний педагогічний експеримент, представлений в дисертаційному дослідженні, анкетування вихователів, спостереження їхньої професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти, аналізу стану освітнього розвивального середовища, а також вивчення змісту перспективних, календарних планів освітньої діяльності, що дозволило констатувати необхідність удосконалення здатності педагогів до формування досліджуваної якості.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти» дисертантка переконливо представляє педагогічні умови ефективного формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах ЗДО, зокрема: забезпечення суб'єкт-суб'єктних міжособистісних стосунків усіх учасників освітнього процесу; упровадження медіасередовищної моделі організації життєдіяльності дітей в умовах ЗДО; застосування комплексу традиційних та інноваційних педагогічних методів, форм взаємодії вихователя з дітьми в освітньому процесі ЗДО.

Заслуговує на увагу, що дисертантка наголошує на застосуванні засобів медіа (мультимедійних презентацій, відеоказок, аудіоказок, аудіозаписів, комп'ютерів, різного роду гаджетів, імерсивних технологій та віртуальної реальності) в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Варто зазначити, що досліджувані положення дисертації логічно вмотивовані, структуровані, мають змістовне наукове обґрунтування.

Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих рекомендацій визначається правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу.

8. Дотримання академічної доброчесності

Висловлені в дисертації О.Т. Кузіною положення, ідеї та висновки є самостійними, логічно структурованими та оригінальними. Аналіз робіт дає підстави стверджувати, що здобувачка дотрималася вимог академічної доброчесності, адже академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях відсутні.

9. Дискусійні положення та зауваження

Дисертаційна праця Оксани Кузіної вносить у практику дошкільної освіти новаційну і перспективну ідею, що передбачає зміну фокусу дослідницької уваги. Ця ідея ретельно виписана дисертанткою, як така, що постає з логічного розвитку вже наявних педагогічних підходів та концепцій. Для опису і обґрунтування дисертантка використала класичну методологію. Водночас, певні положення дослідження потребують уточнень і пояснень.

1. Дисертантка неодноразово в першому розділі акцентує увагу на ризиках під час використання засобів медіа в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти та впливу засобів медіа на психічне та фізичне здоров'я дітей. Проте ґрунтовні пояснення та застереження відсутні.

2. На констатувальному етапі дослідження з метою виявлення рівня сформованості пізнавальної активності в дітей шостого року життя одним із методів дослідження зазначено бесіду, натомість далі в тексті дисертації не подано реалізацію даного методу в процесі вивчення стану зазначеної проблеми.

3. У науковій праці представлено та описано різноманітні форми і методи роботи зі здобувачами дошкільної освіти щодо формування у них пізнавальної активності засобами медіа. Вважаємо за доцільне запропонувати форми дистанційної освіти дітей дошкільного віку, які були б актуальними для сучасних українських реалій.

Висловлені коментарі і зауваги не впливають на позитивну оцінку наукової роботи О.Т. Кузіної, вони спонукають дисертантку до аргументування своїх рішень, уточнення окремих положень та дискусії довкола інших.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації

Попри зазначені дискусійні положення та зауваження, слід визнати, що дисертація Оксани Тадеївни Кузіної виконана на належному теоретичному та методологічному рівнях, робота містить актуальні та перспективні для сучасного дошкільства ідеї, новизна та практичне значення яких не викликає сумніву.

Дисертаційне дослідження «Формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою О. Т. Кузіною отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне

наукове завдання. Дисертаційна робота О. Т. Кузіної відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», постанови Кабінету Міністрів України № 502 від 19 травня 2023 року «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», а її авторка Оксана Тадеївна Кузіна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Рецензент

заступник декана з наукової роботи
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

Світлана ПАЛАМАР

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965

Особистий підпис
Паламар С. ЗАСВІДЧУЄ
Др. Тривід. Фак. В.К.
Д. Малинсько